V.O.B.o.W.

nr. 111

augustus-september-oktober 2021

België-Belgique
P.B.
8800 Roeselare 1
BC 6675
P 409155

WEST-VLAAMSE ARCHEOKRANT

West-Vlaamse Archeokrant: Driemaandelijks tijdschrift, jaargang 29, afgiftekantoor Roeselare, Uitgever: V.O.B.o.W. vzw & WAR

Ondernemingsnummer: 414135857

Maatschappelijke zetel: Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare
Verantwoordelijke uitgever en verzending: Jozef Goderis
Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare (Rumbeke), 051/22.27.20

WEST-VLAAMSE ARCHEOKRANT

nr. 111
augustus-september-oktober 2021

COLOFON

Redactie: Jozef Goderis, Hendrik Hameeuw
Adres: Bergeikenstraat 48, 8800, Roeselare - Rumbeke, 051/22.27.20

Werkten mee aan dit nummer: Johan Buyse, Roland Frits Coghe, Jozef Goderis, Hendrik Hameeuw, Jos Vanackere, Ruud Stam, Pascale Denys en Annebeth Boudry

Vormgeving: Hendrik Hameeuw, Jozef Goderis.
Foto's en illustraties: Jozef Goderis, Hendrik Hameeuw , Annebeth Boudry

V.O.B.o.W.-lidmaatschap 2021: wordt betaald op rekening BE 22 4669 1679 9147 (BIC KREDBEBB) van V.O.B.o.W.-vzw. Vaste leden betalen € 26. Gewone leden € 21. De vier Archeokranten per jaar zijn ook voor niet-leden beschikbaar voor €12. Zij verschijnen in februari, mei, augustus en november.

Inleveringsdatum bijdrage eerstvolgende nummer: vóór 15 oktober 2021.

Verzendingsdienst West-Vlaamse Archeokrant:
Jozef Goderis, Bergeikenstraat 48, 8800 Roeselare. 051/22.27.20 jozef.goderis@skynet.be

Copyright 2021, West-Vlaamse Archeokrant - Jozef Goderis en Jos Vanackere

Overname is toegelaten mits verwijzing naar onze uitgaven. Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn bijdrage. Voor gehele of gedeeltelijke overname is voorafgaande toestemming van de auteur vereist.

V.O.B.o.W. vzw is aangesloten bij Herita: krachtenbundeling Erfgoed Vlaanderen,
Het Forum voor Erfgoedverenigingen en Open Monumentendag Vlaanderen

www.vobow.be

INHOUD

Voorwoord 95

Pottenbakkers in Roeselare vanaf de 16de tot de 19de eeuw 96
J. Goderis

Verslag – Kelten op de Kemmelberg 107
H. Hameeuw

Verslag - Oog in oog met de Romeinen. Een unieke expo in Tongeren 111
R.F. Coghe

Vernieuwing stadhuis en toren in Roeselare 118
J. Goderis

Informatie over pijpen, nuttig voor archeologen 120
R. Stam

Archeo in de Pers 121

Archeo te Kijk 131

Tijdschriften 136

Boekbesprekingen 140

Lezing door Willem Hantson 143

Activiteitenkalender 145

VERSLAG - OOG IN OOG MET DE ROMEINEN. EEN UNIEKE EXPO IN TONGEREN

Roland F. Coghe[3]

Deze unieke tentoonstelling vond plaats in het Gallo-Romeins museum in Tongeren tot 1 augustus 2021. Hoe was het echt om te leven in de Romeinse tijd en in het Romeinse Rijk zowel voor de jonge en oudere als voor de arme en de rijke Romein.

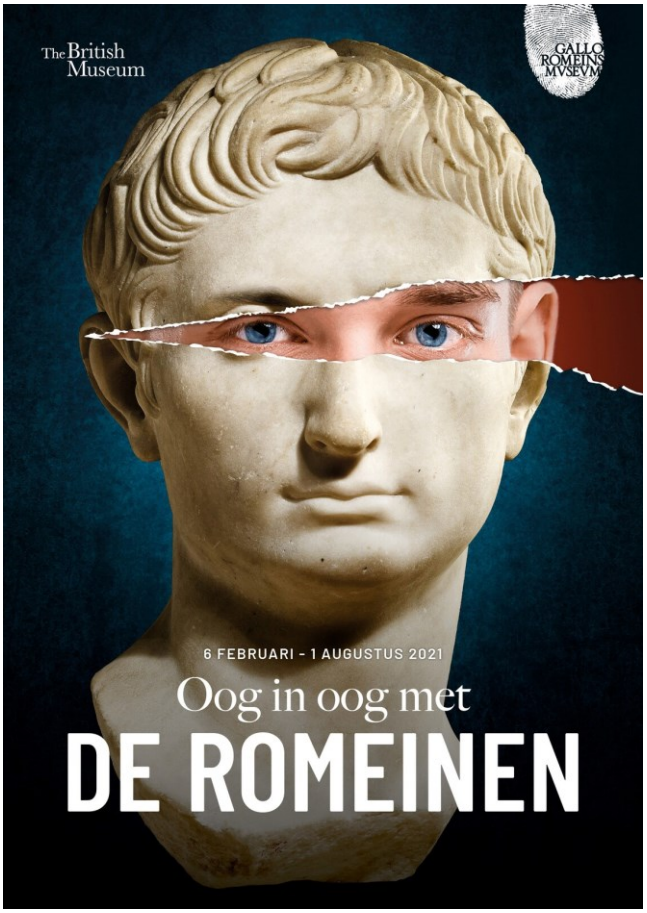

De verhalen van ooggetuigen brengen de bezoeker 2000 jaren terug in de tijd. De expo is opgevat als een ontdekkingsreis door het uitgestrekte Romeinse Rijk in de bloeiperiode van de keizertijd.
250 topstukken van het British Museum zijn er in een sfeervol en strak decor te bewonderen naast andere ontleende museumstukken. Levensgrote beelden van Romeinse keizers en goden, grafstenen met ontroerende opschriften, amforen voor olie en wijn, ravissante juwelen, wapens, fresco's en mozaïeken, schitterend zilverwerk. De befaamde Romeinse collectie van het British Museum in Tongeren!

---

[3] Verschillende illustraties werden overgenomen vanop de publiekssite van galloromeinsmuseum.be en cosiddetto.be, ook de tekst is gebaseerd op communicaties op deze sites.

Ook de creatieve aanpak met de verhalen van de ooggetuigen op video is zeer bijzonder. Ze vertellen over hun leven als handelaar, als politicus, als priester, als arbeider of als kind in het oude Romeinse rijk en zij klinken verrassend eigentijds.

Rome evolueert van klein herdersdorp tot een wereldrijk

De tentoonstelling start met een animatiefilm over het verhaal van Romulus en Remus en de mythische stichting van Rome in 753 v. C. Met een tijdslijn zien we hoe Rome in de volgende eeuwen van een eenvoudig herdersdorp op de Palatijn uitgroeit tot een stad die geleidelijk naburige en andere steden aan zich onderwerpt. In de beginfase werd Rome door koningen geleid. Tarquinius Superbus, de laatste en tirannieke koning werd in 509 v.C. verdreven. De monarchie, een doorn in het oog van de Romeinen, werd vervangen door een democratische republiek en bestuurd door twee jaarlijks verkozen consuls. Zij dienden aan de senaat rekenschap af te leggen.
Tijdens de republikeinse tijd (508 v. C tot 31 v.C.) wordt het Italische schiereiland onderworpen en krijgt dit het Romeins burgerrecht. Zo komt Italië onder het gezag van Rome. Later komen Noord-Afrika en Spanje, Griekenland er bij en ook Gallië wordt door Julius Caesar bij het Romeinse Rijk ingelijfd. Het beeld van de godin Fortuna vormt het sluitstuk.

Van oudsher was zij een belangrijke godin voor de Romeinen en symboliseerde geluk, rijkdom en overvloed. In haar linkerhand houdt ze de hoorn des overvloeds vast, met haar rechterhand een scheepsroer waarmee ze de staat richting voorspoed en welzijn stuurt. Zij stond welwillend aan de kant van de Romeinen en zo kon Rome van een klein dorp tot een machtig rijk uitgroeien.

Rechts van deze godin staat het beeld van een naamloze man die soberheid, ernst en waardigheid toont. Hij symboliseert de kwaliteiten van de echte Romeinen, de basis van de Romeinse suprematie. Wat een verschil met de decadentie uit de latere keizertijd.

De organisatie van het Imperium Romanum

In de tweede zaal staat het gebeeldhouwde portret van de jonge Octavianus in het blikveld. Hij werd in 27 v.C. de eerste keizer van Rome met de naam Augustus. Hij bleef keizer tot 14 n. C. Hij breidde de grenzen verder uit, zorgde voor stabiliteit en vrede (*pax romana*), en een grote welvaart in het Romeinse Rijk.

Augustus was ook geliefd bij de bevolking dankzij een zorgvuldig gecultiveerd imago en goede adviseurs aan het hof, bv de populaire Marcus Vipsanius Agrippa. In Tongeren is bovendien één van de zeldzame portretten van Agrippa te zien. Ook Livia, de echtgenote van keizer Augustus staat als priesteres tijdens een offer afgebeeld.
Na de dood van Augustus kwamen er andere keizers die elk op hun beurt het Romeinse Rijk uitbreidden. Op de tentoonstelling zien we dan keizerlijke beelden van o.a. Claudius, Titus, Trajanus, Hadrianus. Op zijn hoogtepunt rond 117 n.C. strekte het Romeinse imperium zich

uit over een vijftig tal hedendaagse landen in Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten. Men schatte een telling van honderd miljoen mensen. De eenheidstaal Latijn en een gemeenschappelijke munt vormden een sterk bindmiddel. De mobiliteit van mensen en goederen waren enorm groot.
Anderzijds liet Rome toe dat lokale gewoonten en gebruiken bleven bestaan en uitgeoefend. Zo creëerden de Romeinen een wereld die cultureel zeer pluralistisch en toch één was. Overal omarmden de onderworpen volkeren de Romeinse cultuur. Tegelijk hielden ze zich vast aan de eigen traditie. Dit zien we dan in het derde deel van de expo.

Op reis door het multiculturele Romeinse Rijk

Centraal in de grote zaal duiken vondsten op uit het hart van het imperium nl. het schiereiland Italië. Daarrond zijn in aparte vitrines allerlei voorwerpen verspreid uit alle delen van het Rijk: van Germania inferior en Britannia in het noorden tot Carthago en Egypte in het zuiden, van Syria in het oosten tot Hispania in het westen. Heldere geografische kaarten bieden een ruimtelijke oriëntatie.

Handig om de grote monumentale Romeinse getuigenissen via postkaarten te presenteren. Zo kan de bezoeker *postkaarten* zien of oppikken van beroemde Romeinse gebouwen en sites uit alle streken: het Colosseum in Rome, Pompeïi, het Maison Carée in Nîmes, de Porta Nigra in Trier, de ruïnes van het Tunesische Carthago, de Celsiusbibliotheek in het Turkse Efeze, het theater van het Syrische Bosra, … de Muur van Hadrianus in Noord Engeland.

Postkaart Pompeïi te Italië

Postkaart Ruïnes van Carthago te Tunesië

Zo wordt de bezoeker als het ware een toerist die haar/zijn herinnering aan deze Romeinse expo als souvenir vastlegt.

Porta Nigra te Trier

Romeins theater te Bosra in Syria

De Romeinen stonden open voor andere godsdiensten. Bv de oosterse Mithracultus met zijn geheimzinnige rituelen was populair, ook bij de soldaten. De Mithrascultus was een geheime monotheïstische cultus, afkomstig van Perzië. De stier die de wereld bedreigt en het water weghaalt werd door Mithras gedood. Zo werd hij heer van alle leven. Ook de Egyptische godin Isis (leerde de landbouw aan haar geliefde) werd in het oude Rome in haar gewijde tempels publiek vereerd.

In ruil voor deze (berekende) openheid stonden de Romeinen erop dat andere volkeren ook de Romeinse goden en hun vergoddelijkte keizers vereerden. Dit laatste was enkel voor de christenen een probleem: Zij kenden en vereerden slechts één god en werden dus vervolgd. Verder zien we op een gedenksteen met hiërogliefen keizer Tiberius bij Egyptische goden. Opvallend ook een beeld van de Egyptische god Horus als een Romeinse Jupiter afgebeeld.

Van de 250 topstukken van het British Museum zijn nog te vermelden: enkele goed bewaarde sarcofagen, beelden en gebruiksobjecten uit alle streken van het imperium. Enig zijn de geschilderde portretten van een man en een vrouw die op hun gemummificeerde lichamen aangebracht waren. Ze worden als de oudst geschilderde portretten van de wereld beschouwd. Hun goede staat van bewaring is te danken aan het droge Egyptische woestijnzand.
Verder valt onze aandacht op een document 'diploma' van een soldaat die dit ontving na 25 jaren trouwe dienst in het Romeinse leger. Dit was een belangrijk document want hiermee had de veteraan het recht te trouwen, kinderen te krijgen en zich in een stad of op het platte land te vestigen.
Ook een loden vervloekingsplaatje valt in het oog: hiermee wenste iemand een rivaal of tegenstaander onheil, bv in de paardenrace, in het liefdesleven, …

Militair diploma

Vervloekingsplaatje (Bath, Engeland)

Ooggetuigen aan het woord

De reisindrukken van de bezoeker worden door een confrontatie met ‘ooggetuigen’ nog versterkt. Hun getuigenissen zijn als het ware uit het Romeinse leven geplukt. Ze zijn steeds op archeologische bronnen, opschriften en teksten van Romeinse schrijvers gebaseerd. Ze worden door hedendaagse acteurs vertolkt. Aan het woord komen: een inwoner van Rome die spreekt over de culturele diversiteit in zijn stad, een gouverneur die door de keizer naar een verafgelegen provincie gestuurd wordt, een Isispriester uit Alexandrië, een vrouw die olijfolie uit Carthago verkoopt, een verkoopster van wollen stoffen uit *Atuaca Tungrorum* (Tongeren) die de Batavenopstand (69-70 n.C.) meemaakte, een slavin uit Smyrna, een veteraan uit Dacia die het Romeinse burgerschap verkreeg en een echtpaar uit Palmyra dat luxeproducten uit het Oosten verhandelt.

Kindvriendelijk

Ook voor kinderen is ‘Oog in oog met de Romeinen’ een boeiende beleving. Een audiotour op maat geeft gevat alle informatie mee. In films vertellen hun leeftijdgenootjes uit de Romeinse tijd over hun dagelijkse bezigheden en hoe ze zich daarbij voelen. Drusa bv die pas met haar ouders van Gallië naar Rome verhuisd is. Marcus wil gladiator worden. Quintus leeft in een soldatenkamp. Lucius vertelt over zijn schoolleven. Isidora vertelt enthousiast over haar lievelingsgodin.
Er zijn ook computerspellen met verschillende moeilijkheidsgraden: leren lezen, schrijven, rekenen, koken of bouwen als een echte Romein.

De unieke vormgeving van de tentoonstelling

Met de hulp van allerlei moderne technieken wordt de inhoudelijke tentoonstelling zeer levend voorgesteld: een mooie opstelling van de voorwerpen, levendige getuigenissen, heldere geografische kaarten en kleurrijke postkaarten, boeiende computerspellen, leerrijke

filmpjes,… Historische personen en antieke objecten uit het dagelijkse leven van de Romeinen worden in een eigentijdse scenografie geplaatst.

Het tentoonstellingsontwerp was van het Brussels-Japanse bureau SHSH. De ontwerpers kozen voor een zuiver lijnenspel en frisse kleuren. Ook de uitgekiemde belichting en integrerende soundcape droegen bij tot een verrassende bezoekerservaring.